

**AKTUALNI ZADACI
SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U RAZVOJU SAMOUPRAVNIH
DRUŠTVENO-EKONOMSKIH ODNOSA U SELU, NA OSNOVAMA
ZAKONA O UDRUŽENOM RADU**

Na drugoj tematskoj sjednici Republičke konferencije SSRNH o razvoju društveno-ekonomskih odnosa u selu i poljoprivredi, održanoj 1973. godine, definirani su društveni pristupi procesu samoupravnog organiziranja u poljoprivredi. Osnovni stavovi i zaključci s te sjednice i danas su aktualni. Radi se o svestranom pristupu procesu udruživanja poljoprivrednika na osnovama I faze ustavnih promjena, a osobito X amandmana na Ustav SRH.

Druga tematska sjednica Republičke konferencije SSRNH pokrenula je i pitanje djelotvornije zemljišne politike s obzirom na zaposlenost, dohodak i veću proizvodnju hrane, a s tim u vezi i pitanje veće socijalne sigurnosti poljoprivrednika. Definirana je i uloga mjesnih zajednica u razvoju sela kao urbanog središta, kao i sadržajni život u seoskim sredinama.

U proteklom vremenskom razdoblju u našoj su se zemlji zbile velike društveno-ekonomske promjene, koje utječu na društveno-ekonomski i samoupravni razvoj u cjelini, kao i na razvoj sela i poljoprivrede. Selo prima izgled urbanog središta sa značajnijim objektima infrastrukture, stambenim fondom. Standard je u znatnom porastu, naročito u mješovitim domaćinstvima radi dvojnosti zanimanja i stjecanja dohotka u industriji, ili na radu u inozemstvu, uz dohodak iz poljoprivrede. Jedino su krupan ekonomski, socijalni i društveni problem staračka domaćinstva, koja su u porastu, a drže znatne zemljišne potencijale s niskom proizvodnjom i dohotkom, uz prisutne probleme njihove niske socijalne sigurnosti.

Stavovi i odluke VII kongresa SKH i X kongresa SKJ, Ustav i ZUR potaknuli su proces ukupnog razvoja samoupravnih i dohodovnih odnosa. U njihovu izvršavanju bile su aktivne, iako različitog intenziteta, organizacije i rukovodstva Socijalističkog saveza, na svim razinama organiziranosti, od mjesne zajednice do republike i federacije.

Tom aktivnošću zaustavljen je proces ukidanja zadruge, a stvorena je i društvena klima za brže procese udruživanja rada i sredstava poljoprivrednika.

Zadaća je naše Konferencije da ocijeni pređeni put, postignute rezultate i iskustva, te upozori na neke bitne probleme, da utvrdi daljnje zadatke Socijalističkog saveza kao fronte u procesima samoupravnog organiziranja poljoprivrednika, u sklopu šireg samoupravnog organiziranja agroindustrijskog kompleksa.

Za Socijalistički savez u seoskim sredinama, kao i općinske, konferencije zajednica općina i Republičku konferenciju, u provedbi Zakona o udruženom radu i u pripremama za VIII kongres SKH i XI kongres SKJ, jedan je od glavnih zadataka uključivanje radnih ljudi sela i poljoprivrede u samoupravne i dohodovne odnose u udruženom radu, Mjesnim i interesnim zajednicama.

O suštini društveno-ekonomskih odnosa u zadrugama, radnim i osnovnim organizacijama udruženog rada kooperanata (kombinata, prehrambene industrije ovisi društveno-ekonomski, kulturni, obrazovni i socijalni razvoj sela, kao urbanog središta, kao i sadržaj rada Socijalističkog saveza i drugih društveno-političkih organizacija.

Bez toga ni mjesne zajednice, putem institucije samodoprinosu, nemaju svoju realnu materijalnu osnovu za realizaciju programa prostornog uređenja i urbanizacije sela.

Radi usklađenog razvoja svih područja u pojedinoj komuni (a ne samo općinskog središta s nerazvijenom okolinom), prijeko je potrebno one zadruge koje imaju u sebi elemente agroindustrijskih organizacija, kako ih je definirao drug Kardelj još 50-godina, a nedavno aktualizirao, uskladiti sa Zakonom o udruženom radu. Radi se o tome da društvena proizvodnja u ovim zadrugama, radi čistih međusobnih odnosa, treba biti organizirana putem osnovnih organizacija udruženog rada (ekonomije, staklenici, pogoni prerade, vinarije itd.) a po selima da djeluju osnovne zadružne organizacije. Neke od ovih organizacija čak rade bez članstva jer je za njih bitan poslovni odnos, a s obzirom da nema razlike između udruženih i neudruženih, nema ni motiva kod proizvođača da se na takvim osnovama udružuju. To se isto odnosi na kombine.

Zalaganje društveno-političkih organizacija, aktivnost u udruženom radu i delegatskim strukturama još do sada nisu dali takve rezultate koji bi realno odražavali ekonomsku zainteresiranost i političko raspoloženje poljoprivrednih proizvođača za udruživanje.

Da su rezultati udruživanja dosta skromni, govori i podatak da u približno 6000 sela djeluje samo 330 zadruga i osnovnih organizacija udruženog rada kooperanata, da od 464.820 poljoprivrednih domaćinstava 230.959 domaćinstava trajno ili povremeno surađuje sa zadrugama, kombinatima i prehrambenom industrijom, a samo je 29.450 udruženih.

Aktivnošću Socijalističkog saveza i ostalih društveno-političkih organizacija, osnovani su regionalni zadružni savezi u Splitu, Osijeku, Bjelovaru, Varaždinu i Zagrebu, kao i Zadružni savez Hrvatske. Savezi su pokrenuli mnoga pitanja, ali ih treba osposobiti, prije svega kadrovski, da mogu pružiti konkretnu pomoć svojim članovima u samoupravnom planiranju ukupnog razvoja sela, u razvijanju štedno-kreditnih, samoupravnih i dohodovnih odnosa, u organiziranom nastupu na tržištu i sl. čime ostvaruju svoju društvenu i poslovnu funkciju.

Analiza samoupravne organiziranosti pokazuje, da je vrlo neravnomjeran i stupanj organiziranosti zadruga i ostalih organizacija udruženih poljoprivrednika u pojedinim regijama republike.

Više od pedeset posto zadruga i zadrugara djeluje u Dalmaciji, gdje su zadruge očuvane od fizičke integracije, pa ih sada treba ustavno transformirati. U Slavoniji i Baranji (gdje je inače razvijeniji društveni sektor poljoprivrede) djeluje nešto više zadruga i osnovnih organizacija udruženog rada kooperanata, nego u ostalim regijama.

Regije, u kojima su objektivno složeniji uvjeti za proizvodnju hrane, zaposlenost i dohodak, zbog raznih subjektivnih i objektivnih okolnosti i još neprevladanih teškoća u proizvodnji hrane na brdsko-planinskom području (Karlovac, Sisak, Gospić i Rijeka) ili uopće nemaju niti jednu organizaciju, ili imaju samo jednu do dvije organizacije. U tim regijama ne djeluju ni zadružni savezi. Niska razina organiziranosti, jedna je od ozbiljnih zapreka za ukupan razvoj tih područja, za zaposlenost i stjecanje dohotka u proizvodnji hrane i drugim djelatnostima. U cjelini uzevši, a osobito u brdsko-planinskim krajevima, društvena je nužnost, i sa gledišta općerodne obrane, da se sačuva naseljenost prostora. I za te krajeve vrijedi princip, da u svakom razvijenijem selu treba da djeluje jedan od ustavnih oblika organiziranosti poljoprivrednika. Da je moguće postići bolje rezultate i u tim područjima, pokazuju primjeri u proizvodnji mlijeka, čija je tržišna vrijednost veća od poreznih obaveza poljoprivrednika tih područja (Kordun, Banija, Lika).

Poznato je da žene u selu sudjeluju u strukturi aktivnog stanovništva više od 60 posto, a vrlo je mali broj žena udruženih i u organizacijama upravljanja, kao i u delegacijama. To vrijedi i za omladinu. Neophodno je izvoditi konkretne programe na temelju kojih bi se uključivali u udruženi rad žene i omladina koja ostaje na selu. Savjetovanje žena poljoprivrednica u Dalmaciji, nedavno održano u Splitu, pokazalo je da su žene, kao i omladina, veoma zainteresirani za udruživanje, čemu treba podrediti aktivnost i sekcija žena zadrugarski i mladih zadrugara, koje se sada obnavljaju. Treba se suprostaviti paušalnim ocjenama da nemamo koga udružiti, pogotovo da uopće nema omladine, jer je u nekim komunama situacija stvarno drugačija.

Za udruživanje svih aktivnih poljoprivrednika, a ne samo nosilaca domaćinstava, pogotovo ne samo onih iz ekonomski jačih kategorija (jer udruživanje ne može biti privilegija i monopol imućnijih) postoje osnove u Zakonu o udruženom radu, kao i u društveno-političkim stavovima na raznim razinama, uključujući i zajedničku sjednicu Predsjedništva CK SKH, Sekretarijata RK SSRNH i SSOH, te Predsjedništva Zadružnog saveza Hrvatske, održana potkraj 1975. godine, o temi udruživanja poljoprivrednika.

Socijalistički savez, zajedno sa Saveznom komunista, Savezom sindikata, Savezom socijalističke omladine i Savezom boraca, treba se političkom akcijom izboriti za svestraniji pristup udruživanju, kao i provođenju intencije Ustava i Zakona o udruženom radu.

Nedopustivi su raznorazni cenzusi o minimumu poslovne suradnje, članskim udjelima, visini dohotka i vlasničkoj poziciji. U provođenju Zakona o udruženom radu treba poći od poljoprivrednika kao subjekta, koji trajnim i dugoročnim odnosima u udruženom radu, treba da ostvaruje eko-

nomske interese i samoupravna prava, te da se tako postepeno, na temelju povećane proizvodnje i dohotka, izjednačuje s ostalim radnim ljudima u udruženom radu. Ne mogu svi u startu udruživanja imati dohodak radnika.

Broj udruženih poljoprivrednika u pojedinim organizacijama udruženog rada ne odražava automatski i nove samoupravne i dohodovne odnose, pa društveno-političke organizacije, treba da se založe za definiranje kriterija za strukturu organa upravljanja i raspodjelu dohotka, u svakoj sredini. Proizvođače treba sadržajnije i jasnije informirati o njihovim pravima i dužnostima u udruženom radu, treba ih osposobljavati za aktivan rad u organima upravljanja. Podosta je primjera da članovi kolektiva imaju i dalje dominantnu ulogu u odlučivanju a udruživanje se poistovjećuje sa zasniavanjem radnog odnosa, što sužava pristup.

Sada zadružnj savezi i komore utvrđuju kriterije za udruživanje i pružanje konkretne pomoći zadrugama, kombinatima i ostalim organizacijama udruženog rada, pri usaglašavanju samoupravnih sporazuma i drugih samoupravnih akata s osnovama Ustava i odredbama Zakona o udruženom radu, te izgrađuju modele dohodovnih odnosa, što treba izvesti do pojedinih repocjelina, kakav je pokušaj Poslovne zajednice za povrće i voće.

Cjelokupna aktivnost treba pridonijeti da udruženi poljoprivrednici, kao i radnici u organizacijama udruženog rada, ovladaju cjelinom dohotka, i to u svim fazama njegova stvaranja i raspodjele.

Proces samoupravnog organiziranja poljoprivrednika ne može završiti na razini zadruge, radne ili osnovne organizacije kooperanata. Udruženi poljoprivrednik, putem svojih temeljnih organizacija udruženog rada, u pravlju organiziranih na jednom području, treba, da se uključuje u širi agroindustrijski kompleks.

Teritorijalni i funkcionalni princip organiziranja nije dopustivo konfrontirati, već ih treba međusobno usklađivati radi cjelovitog razvoja sela, cjelovitosti programa proizvodnje od izvedbenih odnosa između udruženih poljoprivrednika i radnika u prehrambenoj industriji.

Zadruge, i OOUR kooperanata kao nosioci cjelovitijih programa razvoja sela, poljoprivrede, male privrede, zanatstva, turizma itd. ne mogu se autarhično razvijati, već se moraju udruživati, ovisno o tehnološkim i dohodovnim zakonitostima, i uspostavljati što neposrednije odnose specijaliziranih proizvođača i radnika u prehrambenoj industriji i robnom prometu.

Pozitivno je što prehrambena industrija pokazuje više interesa za organiziranu proizvodnju sirovina na individualnom sektoru. Međutim, nisu realne ni izvodljive tendencije, da svaka industrija, po liniji roba, organizira pojedine poljoprivrednike neposredno u selu. To je ostvarivo samo u visokoj specijalizaciji, kao na primjer, u peradarstvu i dr., što pokazuje primjer »Koke« u Varaždinu i Veterinarske stanice u Daruvaru. To ne bi imalo za rezultat usklađeno planiranje i razvoj sela u cjelini, niti povezivanje dohotka iz viška proizvodnje, kao osnove za ostvarivanje prava iz udruženog rada.

Zadruga i osnovna organizacija udruženog rada kooperanata treba da obavlja i neke druge funkcije u selu. Ona treba podsticati kulturni i društveni život sela, urbanizaciju i razvoj infrastrukture, surađivati s mjesnim zajednicama a u podizanju industrijskih pogona surađivati s privredom iz razvijenih centara.

Pravo poljoprivrednika na udio u dohotku razmjerno njegovu minulom i tekućem radu u mnogim je organizacijama tek u početnoj fazi. Prevladavaju kreditni i kupoprodajni odnosi, a malo je primjera zajedničkog rada, zajedničkog ulaganja sredstava i raspodjele dohotka na toj osnovi.

Socijalistički savez treba se dosljedno zalagati za agrarnu politiku SK, koja polazi od vlastitog puta socijalističkog preobražaja poljoprivrede, usporednim i međusobno uvjetovanim razvojem društvenog i individualnog sektora i povezivanje osobnoga s udruženim radom. Utvrđeni stavovi ne dopuštaju raznorazne kompromise s farmerskim i poduzetničkim sistemom razvoja privatnog sektora, mimo udruženog rada niti pretpostavljaju kolektivizaciju privatnog posjeda, kojem pojedini spekulanti i politikanti u selu, ili razni sektaši i birokrati, plaše poljoprivrednike, da bi sačuvali svoje posredničke ili kupoprodajne pozicije.

Osnovne organizacije i općinske konferencije Socijalističkog saveza ne trebaju se ustručavati da proizvođačima otvoreno govore o nekim dugoročnim, nužnim rješenjima, socijalističkog razvoja sela, bez kojih nema nove proizvodnje, veće produktivnosti rada i dohotka. To su zajednička ulaganja u proizvodnju, fondovi rizika, pravo poljoprivrednika na ekonomsku rentu, ako udružuje zemlju, i sl. Isto tako ne treba stvarati iluziju da su trajna rješenja zaposlenosti dohotka na posjedu da 3 ha i to ekstenzivnom strukturom proizvodnje.

Masovnim političkim radom, na idejnim osnovama Saveza komunista, Socijalistički savez treba utjecati na svijest ljudi, podizati je radi sagledavanja povezanosti zajedničkih i osobnih interesa. Transformacija sela sa sitnosopstveničke i svaštarske na robnu i samoupravno organiziranu proizvodnju i socijalističke društvene odnose traži veći smisao za zajedništvo.

Cjelokupni naponi na udruživanju, temeljeni na novoj tehnologiji i produktivnosti rada, ne mogu nas zadovoljiti ako im je samo svrha stvaranje dohotka, već treba da imaju za cilj izgradnju socijalizma na selu. Zbog toga nisu prihvatljivi stavovi nekih kadrova koje polaze od toga da je bitno unapređivati proizvodnju i ostvariti dobre poslovne odnose s poljoprivrednicima, jer socijalizma na selu nema bez novih društvenih odnosa, koji treba da se ostvaruju u zadrugama, kombinatima i drugim organizacijama udruženog rada u samoupravnim i dohodovnim odnosima.

Svakako da društveni sektor, kao ukupni nosilac razvoja u agraru, svojom industrijskom proizvodnjom i razriješenim unutrašnjim društvenim odnosima treba da utječu na procese na selu suradnjom sa zadrugama ili udruživanjem poljoprivrednika u osnovne organizacije udruženog rada kooperanata.

Programe udruživanja poljoprivrednika u nove zadruge i druge oblike organiziranja treba prije svega donositi u komunama, i mjesnim zajednicama u čemu treba da sudjeluju svi zainteresirani, a prije svega sami proizvođači.

Ti procesi ne mogu biti prepušteni stihiji, ili samo akciji društveno-političkih organizacija u mjesnim zajednicama već moraju biti društveno usmjereni i podržavani od društveno-političkih činilaca u komuni i šire. U suprotnome tj. ako politički činioци zakažu u politici kadrova, na čelo takvih inicijativa i zadruga stavit će se pojedini demagozi i menadžeri.

U 28 sela u SR Hrvastkoj, gdje su osnovane nove zadruge organizacije Socijalističkog saveza i Saveza komunista bile su u pravilu na čelu akcije. Međutim, ponegdje je izostala konkretna podrška, u vezi s kadrovima, početnim materijalnim sredstvima, koncepcijom i programom rada, samoupravnim aktima itd, odgovarajućih činilaca u komuni, regionalnih zadrughih saveza i komora.

Za neke komune, gdje je bilo ili se još uvijek javljaju konfrontacije u vezi s koncepcijom novih zadruga stoji ocjena: iz radnog materijala Centralnoga komiteta SKH — aktivnosti na provedbi Zakona o udruženom radu, da ponegdje dolazi do srašćivanja rukovodstava društveno-političkih organizacija s upravnim i poslovnim strukturama u jednom dijelu udruženog rada. Takvim pojavama treba da se suprotstave dosljednom političkom akcijom, suzbijanjem sektaštva i ostalih otpora, svih društveno-političkih faktora kao što je to učinjeno u komunama, gdje djeluje IPK Osijek, i gdje su otklonjeni nesporazumi oko novih zadruga, što treba primijeniti i u drugim slučajevima (Vinkovci).

Sa sigurnošću možemo konstatirati da se, u onim sredinama u kojima nema nosilaca razvoja i udruživanja, ili je ono tek u početnoj fazi, u udruživanju još uvijek raspravlja načelno i forumski, bez neposrednih proizvođača. Rukovodstva u pojedinim komunama opredjeljuju se isključivo za one oblike udruživanja na kojima inzistiraju pojedine organizacije udruženog rada, ili se nude komercijalizirani i šablonski modeli pojedinih ustanova. Ne polazi se dovoljno od Ustava i Zakona o udruženom radu, da je suvereno i neotuđivo pravo samih poljoprivrednika da se opredjeljuju za bogatstvo oblika. U nekim sredinama, pa i na nekim savjetovanjima, Zakon o udruženom radu objašnjava se tako, kao da još traje javna rasprava, a ne da ga konkretno primjenjujemo u svakoj sredini.

Poseban je zadatak Socijalističkog saveza i Saveza komunista da se za rad u zadrugama i organizacijama udruženog rada kooperanata osigura potreban broj stručnih kadrova, pogotovu mladih ljudi, koji treba da budu cjelovite ličnosti, jer samo tako mogu odgovoriti složenim zadacima u združarstvu i kooperaciji. Na žalost pojedini zaslužni kadrovi na čelu su ovih org. godinama i nisu stvorili mogućnost da stručno ojačaju te organ.

Fakulteti i poljoprivredne škole dužne su svoje programe tako sačiniti da osposobe kadrove koji uz tehnologiju imaju i znanje i smisao za rad u seoskim sredinama, na udruživanju, samoupravljanju i dohodovnim odnosima.

U raspravama u selu i komunama, ističe se da je neobrađena društvena i privatna zemlja ekonomski i politički problem. Međutim, kada se neka organizacija javi s programom obrade neobrađene društvene, pa i privatne zemlje, stvaranjem novih zadružnih ekonomija, udruživanjem traktorista i sl. tada neke organizacije udruženog rada društvene poljoprivrede pružaju otpor. Neke se organizacije udruženog rada tako ponašaju kao da je zemlja grupno vlasništvo, a ne društvena imovina, koja se mora iskoristiti na najsvrsishodniji način.

Ohrabruju neka kretanja u istočnoj Slavoniji, Baranji, Međimurju, Pakracu i drugdje, gdje se traže realna rješenja da se obradi svaki hektar neobrađene zemlje. Programom proljetne sjetve, npr. potrebno je tu akciju proširiti i na sve ostale komune u kojima ima neobrađene zemlje. Stoga i zemljišnu rentu treba definirati kao dio agrarne politike. Prijeko je potrebno dosljednije provoditi stavove o vraćanju ranije zadržane imovine, koja nije u svojoj funkciji, svagdje tamo gdje se to javlja kao problem udruživanja, a u skladu s pismom CK SKH od kraja 1974. godine.

Udruživanje u poljoprivredi nije samo sebi cilj, pa se ne može temeljiti na kupoprodajnim odnosima, niskoj tehnologiji proizvodnje, neorganiziranom tržištu i proizvodnji za nepoznatoga kupca. Odatle potreba da se zadruge dugoročno samoupravno povezuju s krajnim korisnicima roba, prehrambenom industrijom i trgovinom, radi sigurnosti akcije na ugovaranju proizvodnje.

Za stvaranje novih društvenih odnosa i modernizaciju proizvodnje postoje znatne pretpostavke u stupnju mehanizacije u selu. Međutim, proces mehanizacije treba podvrći društvenoj analizi, pa i kritici, jer se mehanizacija ne iskorištava organizirano. S jednostrane orijentacije na traktORIZACIJU i sporog sagledavanja trajnijih rješenja, akciju treba usmjeriti na udruživanje poljoprivrednika u nabavi kompletnih linija strojeva i zajedničkoj obradi zemlje na komasaciji zemlje i kultura u svim poljoprivrednim komunama.

Udruživanje poljoprivrednika na podizanju plantažnih nasada vinograda (Kutjevo i Poreč) zajednička nabava linija za sušenje i berbu duhana (Virovitica, Slatina, Pitomača), podizanje zajedničkih stočarskih objekata (2 zadruge na Braču), te plastenika na Mediteranu treba postaviti na šire osnove. To su procesi koji se ne razvijaju sami od sebe, već ih treba usmjeravati idejnom i političkom akcijom.

S ocjenom stihijnih procesa nabave mehanizacije i programima udruživanja radi nabave kompleksnih linija strojeva i zajedničke obrade zemlje Socijalistički savez treba u svakoj mjesnoj zajednici upoznati proizvođače kako bi se zajedno sa njima i organizacijama udruženog rada tražila racionalnija i trajnija rješenja. (tj. da se krupniji strojevi zajednički nabavljaju kao u komuni Županje krmni kombajni).

Društveno-političke zajednice, u skladu sa stavovima Predsjedništva SR Hrvatske od 2. veljače ove godine o udruživanju poljoprivrednika i zakono-

davnoj aktivnosti u republici, dužne su svaka u svojoj nadležnosti (komuna, regija, republika, kao i federacija) dalje doradivati kreditnu i poreznu politiku, a voditi računa i o deviznom, premijskom, i štedno-kreditnom sistemu u situaciji procesa udruživanja.

Za stabilnije društveno-ekonomske odnose u udruženom radu i veće međusobno povjerenje udruženih poljoprivrednika i članova kolektiva u zadrugama, kombinatima i prehrambenoj industriji. Veoma je značajno da se u svakoj komori priđe sređenju tržišta poljoprivrednim proizvodima boljim samoupravnim organiziranjima. Političkom akcijom i sistemskim mjerama potrebno je nakupce i razne druge posrednike potisnuti iz robnog prometa. Isto tako, konačno treba u pravima i dužnostima praviti razliku između udruženih i neudruženih proizvođača, jer u suprotnom nema motivacije za udruživanje.

Mnoge stočne sajmove i ostale preživjele oblike posredništva treba što hitnije zamijeniti suvremenijim oblicima prometa i staviti u funkciju društvenih odnosa i u pravilu uređivati samo organiziranu proizvodnju i primarne nosioce razvoja i udruživanja.

U suprotnome stihijno tržište, kao i kupoprodajni odnosi, ne stimuliraju proizvođače da se uključuju u udruženi rad već ih podstiču na mijenjanje partnera i špekulaciju, naročito u konjunkturi plasmata robe. Tako se podstiče individualizam, koji inače ima izvorište u privatnom vlasništvu na zemlju, a stvara se i iluzija da se i izvan trajnih odnosa u udruženom radu može sagledati perspektiva.

Da bi se tržište moglo srediti treba definirati tzv. samoupravno i poslovno područje djelovanja svake zadruge ili osnovne organizacije udruženog rada kooperanata. Pretpostavka je za to da udruživanje bude masovno, i da većina proizvođača nekog područja odlučuje o društveno-organiziranoj proizvodnji, o dohotku i tržištu.

Međutim, ne može se prihvatiti takvo tumačenje poslovnog područja, da neka organizacija to pravo sebi uzurpira, ili joj je »dato« od društveno-političke zajednice.

U komunama treba pokrenuti raspravu s matičnim organizacijama udruženog rada o tome, kako djeluju i kako će se ustavno organizirati razne ispostave, agencije, predstavništva ili grupice »kooperanata« po čukama, kao što pokazuju analize u Čakovcu, Đurđevcu, Remetincu. Sada su takvi oblici roganiziranja u neposrednoj suprotnosti s dugoročnim programima razvoja sela i poljoprivrede, putem udruženog rada. Među onima, koji neorganizirano i nesamoupravno djeluju, osim pojedinih zadruga i kombinata prevladava mesna industrija, pa i one organizacije koje konstantno rade s gubicima, a nabijaju cijene tovnom materijalu i na području zadruga i kombinata s kojima imaju ugovorene tržišne viškove. Nema više koristi da se na takve pojave samo ukazuje u komunama, regijama i u republici, već treba krenuti u akciju.

Procesi udruživanja u agroindustrijskom kompleksu u složene organizacije udruženog rada, poslovne zajednice, zajednice za plansku i poslovnu suradnju, zadružne saveze moraju polaziti, više nego do sada, od proizvođača kao subjekta i njegove osnovne organizacije udruženog rada.

Organizacije i rukovodstva Socijalističkog saveza dužne su se suprotstaviti svim onim neprihvatljivim integracijama i udruživanju u kojima pojedine organizacije udruženog rada ne sagledavaju dohodovni interes, jer je on na nekoj drugoj razini i s drugim dijelom udruženog rada, izvan komune, regije ili republike. Radi se o integracijama koje u sebi nose opasnost od teritorijalnoga ili gradskog monopola, od istovjetnih službi na svim razinama, što stvara novu hijerarhiju i poskupljuje funkcioniranje radnih zajednica, a nema za rezultat unutarnju transformaciju, specijalizaciju, podjelu rada i stvaranja novog dohotka. Odatle je potrebno više prostora pružiti osnovnim i radnim organizacijama udruženog rada za udruživanje na temelju zajedničkih programa i linija proizvodnje, sve do zajedničkog rada i sredstava, a radi novoga zajedničkog dohotka. Takvo se udruživanje vrlo često neće podudarati s područjem određene društveno-političke zajednice, komune, regije ili republike.

Socijalistički savez se argumentirano i političkom akcijom treba suprotstaviti praksi da se pojedine komercijalizirane institucije koriste konjunktrom izrade integracionih elaborata i samoupravnih sporazuma, a to često rade šablonski, bez održavanja stvarnih dohodovnih i samoupravnih interesa proizvođača i osnovnih organizacija udruženog rada. U takvim elaboratima često se u središte pažnje stavljaju globalne veličine i odnosi, a u drugi plan čovjek kao subjekt i osnovna organizacija udruženog rada kao temeljna, samoupravna i dohodovna cjelina.

Procesi samoupravnog organiziranja u oblasti znanosti, primjeni znanosti i usmjerenom obrazovanju vrlo su značajni za samoupravno organiziranje primarne poljoprivredne proizvodnje društvenog i individualnog sektora.

Osnovni kriterij pri tom, ne smije biti samo broj znanstvenih radnika, pa da to bude uvjet da se dobije status znanstvene organizacije. Mnogo je važniji kriterij, djelotvornost znanstvenog rada, uspješno programiranje znanstvenih istraživanja verificiranih u udruženom radu jer znanost treba da bude integralno povezana s proizvodnjom i udruženim radom. Utjecaj istraživanja na novu proizvodnju i dohodak treba da bude osnova i za materijalnu osnovu rada znanstvenih ustanova. Prijeko je potrebno podsticati znanstvena istraživanja i u krupnijim organizacijama udruženog rada i njihovu suradnju sa znanstvenim timovima na fakultetima i institutima.

Koncepciju organizacije poljoprivredne službe, koja podrazumijeva rad stručnjaka ili razvojnih službi u organizacijama udruženog rada, djelovanje poljoprivrednih i veterinarskih stanica koju je izradila radna grupa Savjeta RK SSRNH za društveno-ekonomske odnose u selu i poljoprivredi) prihvatili su svi faktori u republici i osnova je za samoupravno organiziranje

službe primjene znanosti, kao i za osnivanje novih poljoprivrednih stanica. Sada treba prići konkretnom organiziranju službe, prema prilikama u svakoj regiji i komuni.

Poljoprivredne i veterinarske stanice i obrazovne organizacije u poljoprivredi također ne mogu djelovati ako se ne povežu s primarnom proizvodnjom i prehrambenom industrijom u agroindustrijskom kompleksu.

Za samoupravne procese u selu za povećanu proizvodnju, za povišenu stopu zaposlenosti i povišeni dohodak u seoskim sredinama važno je društveno usmjeravati procese dezagrarizacije. Procese dezagrarizacije nije moguće istraživati samo na temelju socioloških, već i svestranih društveno-ekonomskih analiza.

Socijalistički savez treba se društvenom akcijom založiti da se prate procesi raslojavanja sela i da se intenzivira razvoj društvenog sektora poljoprivrede, kupovinom zemlje, dugoročnim zakupima, uključujući i zemljišnu rentu koja treba da bude stimulativnija nego do sada, osobito za ostarjela domaćinstva. Ekonomski realna renta usmjeravat će kombinatne i zadruge na intenzivniju i rentabilniju proizvodnju. Analiza iz Baranje pokazuje da je moguće osigurati rentu od 3000 din po ha godišnje plus 450 din, za zdravstveno osiguranje. Takvoj analizi neophodno je pristupiti u svim komunama.

Na temelju veće proizvodnje i povećanog dohotka treba prići uvođenju mirovinskog i invalidskog osiguranja poljoprivrednika. O toj temi Republička konferencija SSRNH i ostali faktori u republici organizirat će raspravu u komunama s materijalima Izvršnog vijeća Sabora SRH koje je verificirao Savjet za društveno uređenje na sjednici Predsjedništva SR Hrvatske, i pojedina vijeća i odbor Sabora SRH.

Složeni problemi deficita zdravstvenog osiguranja i uvođenja mirovinskog i invalidskog osiguranja poljoprivrednika ne rješavaju se samo zakonskom regulativom, već, prije svega, razinom proizvodnje, produktivnosti rada i dohotka. Stoga će prve rasprave o mirovinskom osiguranju, u komunama biti podređene tom zadatku.

Samoupravni procesi u mjesnim i interesnim zajednicama u neposrednoj su uzročnoj vezi sa samoupravnim procesima u udruženom radu. Temeljno je pitanje kako da poljoprivrednici ovladaju dohotkom na svim razinama njegova stvaranja i raspodjele, zatim kako da utječu na programe rada mjesnih zajednica i samoupravnih interesnih zajednica, radi zadovoljavanja zajedničkih potreba, ne samo u mjestu stanovanja, nego i u sistemu odgoja i obrazovanja, kulture, zdravstva, u vodoprivredi itd.

Rasprave o delegatskom i skupštinskom sistemu u komunama, osnovnim organizacijama udruženog rada i mjesnim zajednicama pokazuju da su poljoprivrednici aktivni u delegacijama mjesnih zajednica. U seoskim mjesnim zajednicama u organima samoupravljanja sudjeluje oko 130.000 ljudi.

Da bi delegacije poljoprivrednika u vijećima udruženog rada općinskih skupština i nadalje mogle imati svoj sadržaj rada i oslonac u udruženom radu, prijeko je potrebno osigurati da zadruge i ostale organizacije poljoprivrednika djeluju u svim seoskim sredinama i da je što veći broj aktivnih poljoprivrednika udružen, što treba biti dio zadataka u pripremama za predstojeće izbore.

Sredstva informiranja, radio-televizija i štampa imaju značajnu ulogu u informiranju poljoprivrednika o suvremenoj poljoprivredi, o njihovim pravima i dužnostima u udruženom radu.

Pri tom treba voditi računa da sadržaji budu kvalitetni jer uopćena ili odviše kritična informacija o nekim neriješenim pitanjima može djelovati i kao dezinformacija. Treba reći i to da sredstva informiranja kadikad bježe od stvarnih društvenih, problema, baveći se više tehnologijom, što je manje odgovorno.

Valja razmotriti i to treba li donijeti cjelovit program o informiranju sela i poljoprivrednika, koristeći se iskustvima iz rada takvog centra u Sarajevu. Također je aktualno pitanje, u procesima šireg okrupnjavanja i udruživanja, kako da se ostvari bolja suradnja »Poljoprivrednog vjesnika« i »Gospodarskog lista«, bilo stvaranjem jednog jačeg lista, bilo njihovom specijalizacijom.

Bolju informiranost poljoprivrednika, bolje uvjete za organiziraniji i sadržajniji kulturni život u seoskim sredinama treba osigurati što neposrednijom suradnjom s centrima za informiranje i kulturnim institucijama pojedinih središta komuna i gradova, uz podsticanje sadržajnoga amaterskog i ostalog kulturnog života u selu.

Sadržajnijem kulturnom i obrazovnom radu treba da budu podređeni zadružni, kulturni i ostali domovi, u selu, područne i osmogodišnje škole, uz što veću angažiranost prosvjetnih i kulturnih te društvenih radnika.

Organizacije Socijalističkog saveza, zajedno s organizacijama Saveza socijalističke omladine i M. Z. treba da iniciraju akciju da se završe nezavršeni zadružni domovi i podižu novi kulturni domovi.

U posljednje je vrijeme u pojedinim regijama, komunama i mjesnim zajednicama zapažena intenzivna aktivnost na osposobljavanju poljoprivrednih proizvođača za novu tehnologiju i nove društvene odnose, u sklopu aktivnosti SIZ-ova za unapređenje poljoprivrede. Zanimanje proizvođača, uključujući žene i omladinu, za tu aktivnost vrlo je veliko. Rezultati su različiti, ovisno o aktivnosti pojedinih poljoprivrednih škola i centara za obrazovanje u poljoprivredi te angažiranosti Socijalističkog saveza i zadružnih saveza u regijama, vrlo se dobro uklapa u karlovačkoj i gospičkoj regiji, gdje inače nema dovoljno nosioca udruživanja poljoprivrednika. Stoga je u komuni Vrginmost npr. i tim je putem pokrenuta inicijativa za osnivanje novih zadruga. To je ispravna orijentacija, jer usmjereno obrazovanje, ma kako dalo dobre rezultate, mora biti temeljeno na programima intenzivne proizvodnje i postati sastavnim dijelom udruživanja rada i sredstava.

Potrebno je osigurati da SIZ-ovi i OSIZ-i za unapređivanje poljoprivrede raspoložu materijalnim sredstvima za takovu aktivnost. Sredstva što ih izdvajaju poljoprivrednici za te svrhe treba da budu namjenski utrošena.

Klubovi takmičara za visoke prinose, sekcije mladih zadrugara i žena zadrugarki podesan su kontinuirani oblik rada na osposobljavanju poljoprivrednika u procesu rada i za rad, radi specijalizacije, robne proizvodnje i uspostavljanja dohodovnih odnosa za prehrambene industrije.

Proizvodni rezultati klubova na razini su rezultata društvenog sektora poljoprivrede, pa je zadaća svih društvenih faktora u komunama i mjesnim zajednicama da se u klubove uključi veći broj proizvođača, da se osnivaju novi klubovi i da se proširi sistem takmičenja sa žitarica, krmnih kultura i maslina na proizvodnju mlijeka, mesa i ostalih poljoprivrednih proizvoda.

Predloženi akcioni program koji definira neke osnovne zadatke Socijalističkog saveza kao fronta u sklopu akcije Saveza komunista i ostalih društveno-političkih organizacija na provedbi Zakona o udruženom radu bit će doradjen nakon ove rasprave i u skladu s primjedbama Savjeta. Prema prilikama u pojedinim sredinama i u suradnji društveno-političkih organizacija, organizacija udruženog rada i mjesnih zajednica nužno je donijeti konkretne programe društvene akcije na primjeni Zakona o udruženom radu i udruživanju poljoprivrednika u svakoj seoskoj sredini, od mjesne zajednice do komore. Na tom zadatku organizacijama u mjesnim zajednicama treba pružiti konkretnu pomoć i putem osposobljenih aktivista, kao i stručnih kadrova iz organizacija udruženog rada.

Aktivnost na provedbi Zakona o udruženom radu i samoupravnom organiziranju treba usko vezati za aktivnost na donošenju cjelovitih planova prostornog uređenja, programa urbanizacije sela i na donošenju programa razvoja ukupne privrede u selu. To uz razvoj poljoprivrede podrazumijeva razvoj tzv. »male privrede«, razvoj proizvodnog i uslužnog zanatstva, kućne radinosti i turističke privrede itd. Pri tom treba ostvariti međusobnu suradnju mjesnih i interesnih zajednica, s organizacijama udruženog rada.

Da bi aktivnost na provedbi Zakona o udruženom radu bila što organiziranija. U svakoj sredini treba se dogovoriti koja će društveno-politička organizacija, organizacija udruženog rada, mjesna ili samoupravna interesna zajednica biti nosilac pojedine aktivnosti u zajedničkom i međusobnom usklađenom programu.

Vrlo je važno osigurati u svakoj sredini, naročito na nivou komuna visoki stepen akcionog i idejno-političkog jedinstva organizacija i rukovodstva Saveza komunista, Socijalističkog saveza, Saveza sindikata, Saveza socijalističke omladine, Saveza boraca i drugih društvenih faktora na dosljednoj provedbi zauzetih stavova i intencija Ustava i Zakona o udruženom radu.

Složeni problemi rada i sredstava poljoprivrednika, širi pristup udruživanju zemlje kroz zajedničku obradu i komasaciju kultura, uvođenje zemljišne rente, a bez mijenjanja vlasništva, zajedničko investiranje u proizvodnju i raspodjela dohotka, zahtijevaju jedinstvenu i svakodnevnu akciju svih društveno-političkih organizacija prije svega na nivou mjesnih zajednica i komuna, jer je na njima težište akcije.

Socijalistički savez na svim nivoima svoje organiziranosti, jer je na njima težište akcije, mora biti osposobljen kadrovski i organizaciono za idejno političku aktivnost na procesima udruživanja i socijalističkom razvoju sela.

Masovni idejno-politički rad, svakodnevna informiranost radnih ljudi i građana u seoskim sredinama treba imati za rezultat stalno stvaranje osnove za socijalističke društvene odnose. Izgradnja socijalizma na selu može dati rezultate samo u toliko ukoliko su u toj aktivnosti prisutni svi radni ljudi i građani i ukoliko članovi Saveza komunista i drugi progresivni pojedinci u toj aktivnosti prednjače.

U selu sve više djeluje i radnička klasa, zaposleni u društvenoj privredi, koje radne ljude također treba angažirati na ovim složenim zadacima. Učešće žena i omladine u političkom i samoupravnom životu na selu treba biti osnova i za osvježavanje Saveza komunista iz redova udruženih poljoprivrednika, uključujući žene i omladinu. Prije svega, svako selo treba imati političku snagu sposobnu da usmjerava društvene procese i da se odupire svim otporima i ostacima starog društva. Selo sa sposobnom radnom organizacijom, zadrugom ili drugim oblikom, sa razvijenom mjesnom zajednicom, ima osnove da, uz angažirani politički rad, u urbaniziranoj sredini razvija nove društvene odnose.